

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

28ste JAARGANG, NUMMER 11, NOVEMBER 1992

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS**DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN****Redactie en administratie:****Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95****WAAROVER DE KRANTEN WEINIG ZEGGEN:****KLASSENSTRIJD IN RUSLAND**

In januari van dit jaar werd in de Russische Federatie en in andere Russische republieken de prijskontrole afgeschaft. Over de gevolgen daarvan, in het bijzonder over reacties van de bevolking, viel in de kranten maar bitter weinig te lezen. Voor zover er nieuws uit die gebieden werd gebracht ging dat over de ruzie tussen Rusland en de Oekraïne over de Zwarte Zeevloot, over wat er in het Russische parlement aan de hand was, over de moeilijkheden bij de privatisering, over het (eventueel) komende proces tegen de plegers van de „coup” in 1991 en dat soort zaken. Over klassenstrijd werd even weinig geschreven als voorheen, toen de argeloze lezer de indruk kon krijgen dat daarvan geen sprake was onder het bolsjewistische regiem van toen.

We hebben er al eerder in *Daad en Gedachte* op gewezen, dat de staatskapitalistische produktieverhoudingen die zich na de revolutie van 1917 in Rusland ontwikkelden uiteraard tot verzet van de uitgebuite arbeidersklasse leidden en dat dit verzet natuurlijk niet verminderde of verdween toen in de afgelopen jaren naar een andere vorm van kapitalisme koers werd gezet. We hoeven in dit verband alleen maar te herinneren aan de mijnwerkersstaking, waarvan overigens ook al sprake was toen Gorbatsjov nog een beleid voerde dat niet op een westerse vorm van bedrijfsvoering was gericht. Maar er zijn — we hadden niet steeds de mogelijkheid, noch voldoende informatie om er aandacht aan te schenken — nog tal van andere stakingen en andere vormen van arbeidersverzet geweest.

Om slechts enkele acties te noemen: een staking van 2 uur van de metaalarbeiders in Sverdlovsk om sympathie met de mijnwerkers te betuigen en een algemene staking van de arbeiders in Wit-Rusland, in het bijzonder in de hoofdstad Minsk en andere steden. De stakers protesteerden tegen het bestaande loonplafond en eisten de afschaffing van andere beperkende loonmaatregelen. Ze verlangden verder 24 vakantiedagen, een minimum maandloon van 195 roebel en de 40-urige werkweek.

Toen in de kantine van een elektrotechnische fabriek in Minsk de prijzen voor een maaltijd opeens verdubbeld bleken, was dat de druppel die de emmer deed overlopen. De arbeiders verlieten het bedrijf en hielden een protestmars. Arbeiders van andere grote bedrijven ter plaatse, zoals een traktorenfabriek, een automobielfabriek en een machinefabriek, sloten zich bij de spontaan begonnen actie aan. De gehele dag werd er, soms door

tienduizend, soms door honderdduizend mensen, gedemonstreerd op het in het centrum van Minsk gelegen Leninplein.

De leden van de Russische regering en het Russische parlement spraken, omdat de gebeurtenissen in Wit-Rusland niet op zichzelf stonden, van een sociale crisis in héél Rusland. Ze reageerden zoals men dat van vertegenwoordigers van een heersende klasse kon verwachten. De Russische minister-president Pawlow verlangde een opschorting van de stakingen en overwoog andere speciale maatregelen vanwege, zoals hij het uitdrukte, „de criminele situatie”. Hij dreigde voorts eventuele stakers met gerechtelijke stappen.

De arbeiders in Wit-Rusland — op dat moment (april '91) nog geen soevereine staat — trokken zich weinig van de dreigementen aan. Ze protesteerden tegen de controle die de — toen nog niet verboden — C.P. uitoefende op bedrijven en staatsorganen en ze blokkeerden uren lang een belangrijke spoorwegverbinding.

Niet alleen in Wit-Rusland werd gestaakt, maar ook in de Russische Federatie. Daar riep de Federatie van Onafhankelijke Vakbonden (60 miljoen leden naar eigen zeggen) tot actie op. Een oproep van Jeltsin om van staking af te zien werd genegeerd.

Over de staking(en) van de Russische kompels in de belangrijkste mijngebieden hebben wij indertijd al geschreven. Ze hebben bij elkaar, de een na de ander, zo'n twee maanden geduurd. Onrust in andere bedrijfstakken was voor de toen nog aan de macht zijnde Gorbatsjov aanleiding tot het uitvaardigen van een stakingsverbod voor alle belangrijke industrieën.

In de maand mei van dat jaar (1991) werd er met staking *gedreigd* door de bemanning van vijf nucleaire ijsbrekers. Ze wilden dat hun loon gedeeltelijk in buitenlandse valuta zou worden uitbetaald en vormden stakingskommitees op de schepen. Eveneens in mei werd er opnieuw gestaakt in Wit-Rusland.

Vanzelfsprekend waren de stakingen waartoe *Boris Jeltsin* opriep ten tijde van de staatsgreep in augustus van een ander karakter. Maar het blote feit dat aan zijn oproep *niet* op ruime schaal gevolg werd gegeven, zegt natuurlijk wel iets over de sociale spanningen en de tegenstellingen, niet tussen de onderscheiden fracties van de heersende klasse, maar tussen haar en de arbeiders.

Die arbeiders zaten niet te wachten op Jeltsins woorden. Ze wilden maatregelen ter verbetering van hun materiële positie. Na de coup verstreek maar weinig tijd of hun geduld raakte op. De lage levensstandaard en gebrek aan suiker, brood en ander voedsel leidde in Moskou en in de Oeral tot opstootjes en in Moskou tot grote demonstraties.

Eind januari en begin februari van dit jaar duurde de arbeidsonrust voort. Gregorij Kabota, politiek redakteur van de *Uralski Babotschi* (Oeral Arbeider) verklaarde, dat wanneer er geen wonder zou gebeuren er een explosie plaats zou vinden. De hele streek is één groot kruitvat, zei hij, en als dat vat ontploft dan komt er meer energie vrij dan in de afgelopen jaren. Wanneer hongerige mensen treinen tot stilstand brengen, aldus Kabota, dan staan we voor een volgende revolutie. Dan zal zelfs de uit Sverdlovsk afkomstige Jeltsin niet meer in staat zijn om de storm te keren . . .

Begin januari '92 waren er grote demonstraties in tal van Russische steden tegen de prijsstijgingen. In Stavropol in het zuiden van Rusland werden de ruiten van diverse winkels vernield en werden de plaatselijke autoriteiten bedreigd. Iets dergelijks gebeurde in Vladimir, een stad even ten zuiden van Moskou, alsmede in de stad Kirov in het Noord-oosten. In dezelfde januarimaand werd er gestaakt door mijnwerkers in Kazachstan, door industriarbeiders in Alma Ata en door mijnwerkers in Workoeta. Halverwege januari wees een opinie-onderzoek in de regio van Irkoetsk (in Siberië) uit dat 45 procent van de ondervraagden van mening was dat er de komende tijd wel stakingen zouden uitbreken

en dat 38 procent voedseloproer versochtte. Toen Jeltsin half januari St. Petersburg (het vroegere Leningrad) bezocht blokkeerden duizend taxichauffeurs de straten om te protesteren tegen de prijsstijgingen. Op de markt in St. Petersburg werd Jeltsin uitgejouwd.

In het mijndistrikt van Koezbass, waar de bevolking achter Jeltsin stond bij de presidentsverkiezingen van het afgelopen jaar, was de stemming begin '92 wel omgeslagen. De voorzitter van een door arbeiders gevormd kommittee noemde de situatie „rijp voor stakingen”. „Als de regering niet wat onderneemt”, zo zei hij”, „dan zal ze ten val worden gebracht en meer armoede achter laten dan er voorheen geweest is.” Dezelfde spreker maakte gewag van *„wilde' stakingen die al waren uitgebroken* en hij voegde er aan toe, dat de ontevredenheid voortdurend groter werd. In de stad Kemerovo gaf hij te kennen dat men aan de vooravond van stakingsbewegingen stond.

Bovenstaande informatie hebben wij ontleend aan een rondschrijven van MOTIVA FORLAG in Noorwegen, waarvan de inhoud eveneens werd overgenomen in de Engelse editie van „Echanges”. Helaas ontbreken op het moment dat wij dit schrijven nadere gegevens over arbeidersverzet in de resterende maanden van het lopende jaar. Wij zijn ervan overtuigd, dat de klassenstrijd in de Russische republieken allerm minst is geluwd. Maar zoals we hierboven al hebben opgemerkt: de berichten hieromtrent zijn schaars. We zijn er echter zeker van, dat we te zijner tijd over de — niet steeds duidelijk zichtbare — klassenstrijd in het Russische Gemenebest van Onafhankelijke Staten meer zullen kunnen meedelen. In de krant artikelen van recente datum wordt weliswaar gesproken over „het doortikken van een tijdbom in Moskou” (*NRC/Handelsblad* van 14 sept.) of wordt gezegd dat „Jeltsin op een kruispunt staat” (*zelfde blad* 24 sept.) maar dat soort uitspraken is almaar gekoppeld aan zuiver politieke beschouwingen en van de klassenstrijd wordt daarin niet gerept. Niettemin kan worden opgemerkt dat alle commentaren hierin met elkaar overeenkomen, dat van de met veel tamtam aangekondigde hervormingen nog weinig terecht komt en dat de economische moeilijkheden zich opstapelen. Sociale strijd en conflicten liggen dan in het nabije verschiet.

Wie op grond van sommige demonstraties met bepaalde leuzen en bepaalde spandoeken denkt dat de Russische arbeiders zich verzetten tegen wat men voor „de invoering van het kapitalisme” houdt en dat zij terug willen naar wat men heel naief voor „kommunisme” aanzag, ziet twee dingen over het hoofd. Ook tijdens dat zogenaamde „kommunisme”, dat in werkelijkheid een vorm van kapitalisme was, hebben Russische arbeiders voortdurend strijd gevoerd en wel vanwege hun aan die van het regiem volstrekt tegenstrijdige belangen.

Die strijd werd toen niet vanwege bepaalde maatschappelijke opvattingen of idealen gevoerd en de strijd van nu wordt dat al evenmin. De Russische arbeiders hebben geen boodschap aan Jeltsin of welke hervormer ook, zomin als zij een boodschap hadden aan Gorbatsjov of aan zijn voorgangers. Wat de klassekonflikten van de laatste jaren en van dit jaar aantonen is dit, dat de Russische arbeiders hoe langer hoe meer en hoe langer hoe vaker hun eigen boontjes doppen telkens wanneer de omstandigheden hen daartoe dwingen en de omstandigheden het hun mogelijk maken. Iedere keer dat dit gebeurt doorbreken zij met hun optreden, of ze zich daarvan nu bewust zijn of niet, de bestaande orde, doemt — hoe vaag ook — iets op van andere maatschappijverhoudingen.

Naarmate in Rusland de ontwikkeling naar modern-westerse vormen van kapitalistische produktie voortschrijdt zal ook de klassenstrijd van de Russische arbeiders moderne vormen aannemen. Bij iedere aktie, bij elk konflikt zal de fundamentele tegenstelling tussen de Russische machthebbers en de arbeiders duidelijker dan ooit tevoren aan het licht treden.

HET ZAKENVIRUS HEEFT TOEGESLAGEN BIJ DE DEMOKRATISCHE CHINESE STUDENTEN

In Frankrijk zijn de studenten van de Sorbonne en de universiteit in Nanterre, evenals trouwens de meesten van hen die in Nederland tot Provo behoorden, al lang brave burgers geworden, die zich als kleine ondernemers hebben gevestigd dan wel zich tot bekwaame (en goed verdienende) managers hebben ontwikkeld. Met de Chinese studenten, die in de lente van 1989 voor democratie demonstreerden op het Plein van de Hemelse Vrede, is het niet anders gesteld en is het net zo gegaan. Het feit vormt er het schier onweerlegbare bewijs van, dat deze studenten niet tot de arbeidersklasse kunnen worden gerekend en dat de democratie die zij wensten, de burgerlijke, dat wil zeggen de kapitalistische democratie was.

Zeer onlangs deed een in Peking verblijvende Nederlandse journalist er een boekje over open. Hij sprak met diverse jonge Chinesen die drie jaar geleden tegen de Chinese machthebbers demonstreerden. Sommigen van hen hebben hun jack en spijkerbroek verwisseld voor een keurig kostuum (met stropdas) en verklaarden zonder enige terughouding, dat zij van de mogelijkheden die hen met de economische politiek van Deng Xiaoping worden geboden willen profiteren, dat zij — zoals een hunner het uitdrukte — „wel gek zouden zijn als zij niet probeerden een graantje mee te pikken.” Ze dromen over het oprichten van een eigen bedrijf en ze wijzen erop dat „in het Rijk van het Midden (uit de Chinese oudheid) het vermogen om geld te verdienen als een deugd gold. Kortom, bij deze generatie, zo constateert de verslaggever, heeft het zakenvirus toegeslagen.

— o —

EEN NIEUWE BENADERING VAN DE ARBEIDSVERHOUDINGEN IN DE V.S. ?

In onze bespreking van een debat over het nut van algemeen verbindend verklaren van CAO's in maart van dit jaar, schreven wij dat de arbeidsverhoudingen in de V.S. veel minder gedetailleerd geregeld zijn dan in West-Europa, en zeker in Nederland. Verder konkludeerden wij dat, mede als gevolg hiervan, daar veel meer en veel heftiger klassenbotsingen voorkomen dan in dit deel van de wereld. Onlangs stuitte wij op een artikel (in NRC/Handelsblad van 25 augustus) dat een geheel andere tendens laat zien, die veel meer overeenstemming vertoont met de in Europa algemene praktijk. Het desbetreffende artikel behandelt de ontwikkelingen bij de Amerikaanse automobiel-gigant General Motors, en in het bijzonder die bij de gloednieuwe fabriek waar de auto met de naam „Saturn” wordt geproduceerd. Het lijkt er op dat de bedrijfsleiding in Spring Hill, een plaatsje in de staat Tennessee, waar de Saturn wordt gemaakt, de ook in de V.S. al lang bekende waarheid is gaan toepassen, „dat bedrijven waarvan een groot deel van het personeel georganiseerd is en de vakbeweging derhalve iets in de melk heeft te brokkelen, kunnen bogen op een grotere produktiviteit van de arbeid dan bedrijven waarbij dat niet het geval is.”, zoals wij in augustus j.l. nog eens opmerkten in een artikel over de Amerikaanse vakbonden.

Of de arbeidsverhoudingen die bij de produktie van de Saturn bestaan richtinggevend zullen zijn voor de arbeidsverhoudingen bij andere grote Amerikaanse bedrijven is nog

lang niet te zeggen. Ik de eerste plaats maakt één zwaluw nog geen lente (als je deze vergelijking in dit verband zou mogen gebruiken) maar in de tweede plaats lezen wij enige tijd daarvoor (op 6 mei om precies te zijn, eveneens in de NRC) een verhaal dat een heel ander beeld schetst van de arbeidsverhoudingen in Spring Hill.

Maar laten we eerst eens uit de doeken doen wat er zo bijzonder zou zijn, voor Amerikaanse begrippen dan, aan de Saturn-fabriek. Om te beginnen kunnen de dealers de Saturn niet aangesleept krijgen voor het kooplustige publiek. Niet omdat de arbeidsproductiviteit zo laag zou zijn, maar omdat deze auto ongelooflijk populair is bij de Amerikaanse consumenten. Dit is een gevolg van de sterke anti-Japanse sentimenten in de V.S.: nu blijkt dat Amerikaanse bedrijven even goede en even goedkope auto's kunnen maken als Japan, geven zij massaal de voorkeur aan een V.S.-auto ¹⁾.

Het werkelijk nieuwe aan de productie van de Saturn is de manier waarop hij wordt geproduceerd. „Niet meer”, zoals de NRC-verslaggever schrijft, „via het traditionele, zeer hiërarchische fabricageproces waarbij de arbeider een beperkt aantal handelingen moet verrichten aan auto's in wording, die in een vaak onbarmhartig tempo langs hem schuiven.” De arbeiders in Spring Hill werken in teamverband, waarbij zij gezamenlijk op een band met de auto meeschuiven door de fabriek. Zij maken de auto's met een grote mate van eigen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit. De taakomschrijvingen zijn veel minder strak dan elders gebruikelijk en, dit in aansluiting over wat wij reeds eerder schreven over het nut van de vakbonden voor het bedrijf, de bedrijfsleiding „mikt op eigen initiatief, voortdurend overleg, op consensus in plaats van op confrontatie en betreft de vakbond United Automobile Workers bij vrijwel elk aspect van de bedrijfsvoering.”

Deze manier van produceren is elders al eerder in praktijk gebracht. Zo herinneren wij ons, dat een aantal jaren geleden bij Volvo in Zweden een soortgelijk experiment is gestart. Over deze fabriek, gevestigd in Kalmar, hebben wij de laatste jaren niets meer vernomen, behalve onlangs, namelijk dat Volvo er serieus over denkt de vestiging te sluiten vanwege de grote verliezen die het concern de laatste jaren lijdt (NRC, 3 okt. '92). Hoe succesvol deze manier van werken voor Volvo was is ons niet bekend, al geeft het bericht dat men overweegt de tent in Kalmar dicht te doen, te denken.

Dit sluit aan bij het hierboven genoemde artikel uit mei van dit jaar, waarin wordt gesproken van een volledig falen van de Saturn-proefneming. Volgeen de auteur van het artikel, een docent Sociale Wetenschappen in Californië, keert men in Spring Hill terug naar de traditionele lopende band, omdat de bedrijfsleiding niet echt een grote verantwoordelijkheid liet aan de produktieteams, wat voor een flexibele productie noodzakelijk is, maar men het gezag van de voorlieden en afdelingschefs handhaafde. „Het leidt tot ergernis, verspilling en stagnerende prestaties”, aldus de auteur.

Ook al is het op grond van de weinige ons ter beschikking staande gegevens niet mogelijk een beeld te geven van wat zich in de Saturn-fabriek werkelijk afspeelde, het feit dat men heeft geprobeerd de arbeidsverhoudingen op een geheel andere leest te schoeien dan in de V.S. gebruikelijk is, is veelzeggend. Blijkbaar is bij alle grote bedrijven het besef doorgedrongen dat men de arbeiders op een andere manier moet gaan benaderen en behandelen, wil er nog sprake kunnen zijn van winstgevende ondernemingen. Er is blijkbaar óók in de Verenigde Staten een bewustzijn aan het ontstaan, dat uit de klassentegenstellingen voortspuitende conflicten beter, bedoeld wordt: goedkoper, kunnen worden bestreden met een ‚vriendelijke’ aanpak van de arbeiders dan met de botte bijl.

1) Wat overigens een V.S.-auto is zouden wij niet durven zeggen. In Amerika wordt er heftig over gediscussieerd hoeveel procent van de onderdelen in de V.S. gemaakt moet worden, wil er van een V.S.-auto sprake

zijn. Wij zijn van mening dat dit een discussie over gebakken lucht is: grote concerns zijn niet meer „Amerikaans”, „Japans” of „Duits”, maar internationaal. Maar ook in dit verband blijkt weer eens te meer hoe sterk mythen en vooroordelen zijn en wat voor een belangrijke rol zij in de praktijk spelen (en hoe handig misbruik er van kan worden gemaakt.

— o —

WAT DE BRITSE VAKBEWEGING BEWEERDE KLOPTE NIET

Toen een kleine twaalf jaar geleden de Tory-regering van mevrouw Thatcher een aantal wetten bij het Britse Lagerhuis indiende, die ertoe moesten bijdragen dat er einde zou komen aan wat „de Britse ziekte” werd genoemd, dat wil zeggen het grote aantal onofficiële stakingen, toen stond de Britse vakbeweging op haar achterste benen. Ze deed net of de voorgestelde wetten niet tegen de ‚wilde’ stakingen was gericht, maar tegen de vakbeweging. Het was een bewering die kennelijk voortspuit uit het streven toch echt de spreekbuis van de achterban te zijn en ook werd ingegeven door de angst zich al te duidelijk van de achterban te verwijderen. Die angst was begrijpelijk, want er moest toch niet al te duidelijk aan het licht komen, dat de vakbeweging zelf niet minder tegen die ‚wilde’ stakingen gekant was als de ‚ijzeren dame’ en heel de heersende klasse.

Serieuze Britse kranten schreven weliswaar nadrukkelijk dat de veroordeelde wetten bepaald niet tegen de officiële en traditionele vakbeweging waren gericht, maar het overkoepelende vakverbond handhaafde zijn beweringen en hield voet bij stuk. Thatcher zou de macht van de bonden aanzienlijk hebben beperkt.

Nog niet zo heel lang geleden is er in Engeland een boek verschenen, geschreven door een zekere Howard Gospel, waarin betoogd wordt dat niet de vakbeweging, maar de kranten destijds gelijk hadden over de wezenlijke betekenis van Thatchers zogenaamde kruistocht tegen de bonden.

Howard Gospel schrijft dat zowel de macht van de bonden voordat Thatcher premier werd, als de invloed van haar bedoelde wetgeving overschat is. Gospel stelt, dat het karakter van de arbeidsverhoudingen niet door de politici of het regerende kabinet bepaald wordt, maar door de ondernemers en dat ondernemers op rationele manier reageren op de marktverhoudingen, dat wil in dit verband zeggen op vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Dat zal overigens niemand beter geweten hebben dan de vakbondsleiders, die op die arbeidsmarkt de waar arbeidskracht verkopen. Maar de schijn dat ze daarnaast nog andere belangen van de werkende klasse behartigen, moest natuurlijk koste wat het kost worden opgehouden.

— o —

HET EINDE DER ILLUSIES

Als de aangekondigde sluiting van 31 van de nog resterende 50 Britse kolenmijnen eenmaal een feit is en de 19 dan nog in bedrijf gebleven mijnen zijn geprivatiseerd, zal er definitief een einde zijn gekomen aan alle illusies die ooit omtrent de nationalisatie van de kolenindustrie in Groot-Brittannië zijn gekoesterd.

Hooggespannen waren de verwachtingen toen in de eerste maanden van 1947 op alle Britse mijnen een metalen plaat werd aangebracht met een tekst, die aan iedereen die het geloven wilde liet weten dat de exploitatie in het vervolg geschiedde „in het belang van het volk”. Het was een uiterst vage en nietszeggende tekst en van wat die scheen te suggereren bleek niets in de praktijk.

„Dat is waarvoor wij altijd hebben gestreden”, zeiden de mijnwerkers, „daarvoor hebben wij op Labour gestemd bij de jongste verkiezingen.” Naarmate de stijf verstrekt werd langzaam aan duidelijk, dat zij het slachtoffer waren van een misverstand en dat een van de ministers van de toen aan het bewind zijnde Labour-regering gelijk had met zijn verklaring, dat de nationalisatie *n i e t* ten behoeve van de mijnwerkers was geschied.

Zeker het staatsbedrijf *British Coal* kwam in de plaats van de diverse partikuliere mijnbouwmaatschappijen, maar de directeur van de grootste (en beruchtste) partikuliere mijnbouwonderneming werd president van de *National Coal Board*, de raad die de nieuwe staatsmaatschappij besturen ging. Hoge staffunktionarissen van weleer bleven de posten bezetten die ze ook vóór de nationalisatie al bezet hadden. Voor de arbeiders en voor de arbeidsverhoudingen bleek het allemaal niets uit te maken: er waren geen diverse kapitalistische ondernemingen meer, er was alleen nog maar één grote kapitalistische onderneming over.

De Britse vakbeweging in het algemeen en de mijnwerkersbond in het bijzonder werden niet moe te verkondigen, dat de dingen nu anders (bedoeld werd *beter*) waren dan voorheen. Inderdaad: de dingen waren anders, maar allesbehalve beter, integendeel, ze waren slechter. Volgens de *National Union of Mineworkers* was het een groot verschil dat men nu te doen had met de *National Coal Board* alléén in plaats van met verschillende ondernemers. En volgens deze bond kon de *National Coal Board* dientengevolge ook beter onder druk worden gezet. Bovendien zou deze N.C.B. een humaner beleid ten opzichte van de arbeiders voeren. Niets van dit alles was waar.

De vakbond probeerde zijn verhaal te verkopen door te wijzen op grotere veiligheid, betere regeling van de arbeidstijd, meer controle, enz., maar vertelde daarbij niet, dat dit soort maatregelen erop zijn gericht de produktiviteit van de arbeid te vergroten en niets te maken hebben met een zogenaamd „*humaner beleid*” van de werkgever. Na de nationalisatie van de Britse kolenmijnen was men — als direkt gevolg van de verbeterde arbeidsproduktiviteit en van een gestage mechanisatie — getuige van grotere uitbuiting van een steeds geringer aantal arbeiders, waardoor de loonkosten verminderden. Door de nationalisatie was dat alles gemakkelijker en op landelijke schaal te verwezenlijken. Precies om die reden werd tot nationalisatie overgegaan. Een efficiënter produktie was het grote doel en niets anders.

Zoals gezegd: een grotere uitbuiting van steeds minder arbeiders. In 1947 waren er in Groot-Brittannië 968 mijnen met 718.000 arbeiders. Dat aantal arbeiders was tengevolge van een zeer bescheiden mechanisatie al kleiner dan het vooroorlogse aantal. De *National Coal Board* zorgde ervoor dat het aantal van jaar tot jaar met sprongen kleiner werd. De jongste omvangrijke sluiting van een aantal mijnen, die in 1984 werd aangekondigd, leidde tot de grote mijnwerkersstaking die meer dan een jaar duurde, maar de sluiting niet die in Zuid-Wales nog in gebruik was.

Dat is de politiek van *British Coal* geweest! Dat is de bittere werkelijkheid, die de mijnwerkers heeft doen ontwaken uit de droom. Dat vormt de verklaring voor de vele ‚wilde’ stakingen waarmee ook de Britse mijnindustrie na 1947 te maken kreeg telkens wanneer de vakbond niet bereid bleek tot aktie over te gaan. Die was dat alleen dán maar, wanneer het — zoals bijvoorbeeld in 1971, in 1974 en in 1984 — niet anders kón omdat

de bond het gevaar liep van ernstig gezichtsverlies indien hij géén stakingsoproep zou laten uitgaan. Dat de bestuurders onder andere omstandigheden er zelfs niet voor terugschrokken om stakende leden voor het gerecht te dagen bleek o.a. in 1947 tijdens een onofficiële aktie van de kompels in Yorkshire.

De mijnsluiting die nu werd aangekondigd is de grootste sinds de nationalisatie 45 jaar geleden. De omstandigheden vormen een bevestiging van wat wij zopas hebben opgemerkt over het door de N.C.B. gevoerde beleid van steeds grotere efficiëncy. Neil Clarke, de huidige president van British Coal, heeft wel krokedilletranen gestort en gesproken over „een treurige en verschrikkelijke dag” voor de kolenindustrie, maar tegelijkertijd bleek, dat hij het toch niet zó treurig vond. „We zullen”, zei hij, „een grote en succesvolle industrie blijven”. En het is niet zo dat ‚rode cijfers’ tot het besluit hebben geleid. Vorig jaar boekte British Coal een recordwinst van 170 miljoen pond sterling. Een winst die mogelijk werd gemaakt door ingrijpende reorganisatie (lees: grotere arbeidsproductiviteit) in de jaren daarvoor. Maar grote, om niet te zeggen de grootste, inmiddels geprivatiseerde afnemers, zoals in de eerste plaats de elektriciteitscentrales, schakelen over op kernenergie of gas. Vermindering van afzet dreigt. Aan de geringere vraag kan worden voldaan door die mijnen die het rendabelst zijn.

Inmiddels heeft de aankondiging van de sluiting, die gepaard zal gaan met een verlies van 30.000 arbeidsplaatsen in de mijnindustrie alleen, zoals te begrijpen valt tot grote onrust geleid. De National Union of Mineworkers heeft aangekondigd een staking te overwegen. De in 1985 van de N.U.M. afgescheiden *Union of Democratic Mineworkers* speelt eveneens met die gedachte en het overkoepelende Britse vakverbond T.U.C. overweegt een gezamenlijke aktie.

Met een, net als in 1984 ditmaal weer een officiële, mijnwerkersstaking heeft de N.C.B. overigens wel rekening gehouden. De voorraad kolen bij die bedrijven, die van kolen afhankelijk zijn, wordt wel voor een jaar voldoende geacht. Dat dit niet persé een uitzichtloze aktie hoeft te betekenen is in het verleden gebleken toen de mijnwerkers niet alleen stonden in hun strijd en bovendien andere methoden hanteerden dan een vakbond hanteren kan. Methoden die zowel de National Coal Board als de regering tot toegeven noopten.

Voor iets dergelijks wordt in sommige kringen gevreesd. In al die ondernemingen die nauw bij de gang van zaken in de mijnindustrie betrokken zijn — zoals de spoorwegen vanwege het kolentransport per rail — zal ook een bepaald niet gering verlies van arbeidsplaatsen optreden. Vandaar dat vooraanstaande Britse industriëlen gewaarschuwd hebben voor ernstige sociale onrust.

— o —

EEN GRAFREDE NOG VOOR DE BEGRAFENIS

Een dezer dagen heeft Marcel van Dam er — in *De Volkskrant* — aan herinnerd, dat hij negen jaar geleden een rede hield, waarin hij de aandacht vroeg voor de problemen waarvoor de PvdA zich zag gesteld. Het was, zegt hij er nu zelf van, min of meer een grafrede. Op het moment dat die rede werd uitgesproken was de patiënt, dat wil zeggen de partij waar het over ging, nog niet overleden. Dat is zij ook nu nog niet, maar de problemen zijn allesbehalve overwonnen en de krisistoestand die de redenaar toentertijd signaleerde bestaat nog steeds.

“Al jaren loop ik met angstige gevoelens rond, dat de sociaaldemokratie in gevaar is”, zei Van Dam destijds. Dat is zij nóg. Het gevaar is komen opdagen op het moment — maar dat woord ‚moment’ moet men niet letterlijk nemen — dat de burgerlijke emancipatie van de arbeiders waarvoor de sociaaldemokratie ijverde, was voltooid.

Of de PvdA dientengevolge zal komen te overlijden, zoals het een patiënt bij een begrafenis, zelfs bij een voortijdig uitgesproken grafrede, betaamt, staat te bezien. Wij denken van niet. Zij zal ook niet *wezenlijk* veranderen. Zij zal alleen maar het masker laten vallen dat zij altijd gedragen heeft, zij zal zich openlijk tonen als een progressieve partij die in de bres staat voor het moderne kapitalisme. In feite heeft zij dat masker al laten vallen en is er minder van een crisis van de partij sprake dan van een crisis bij diegenen die haar altijd voor iets anders hebben gehouden dan zij in feite was. Er hoeven bij de PvdA geen grafredenaars op te treden en — de crisis ten spijt — al evenmin doktoren. Een mensenleeftijd geleden wist dat Wilhelm II al. In 1914 verklaarde deze laatste Duitse keizer: „Ik heb werkelijk niets tegen de sociaaldemokratie; alleen zou zij haar naam moeten veranderen.”

— o —

IN CHINA IS HET NOG STEEDS HERVORMING WAT DE KLOK SLAAT

Als deze aflevering van *Daad en Gedachte* onder de ogen van de lezers komt is het veertiende kongres van de zich ‚kommunistisch’ noemende partij van China waarschijnlijk al weer achter de rug. Als de tekenen niet bedriegen dan zal de gang van zaken daar overtuigend het ongelijk hebben aangetoond van al degenen die verkondigden, dat met de onderdrukking van het studentenproces op het Plein van de Hemelse Vrede in Peking de mede door Deng Xiaoping krachtig gesteunde hervormingen ten grave waren gedragen. Tegen die interpretatie van de gebeurtenissen hebben wij altijd stelling genomen. De hervormingen kunnen niet worden teruggedraaid en het hervormingsproces gaat verder, zo betoogden we meer dan eens. Het ging daarbij om een hervormingsproces waardoor *niet* het kapitalisme werd *ingevoerd*, maar waardoor het bestaand (staats) kapitalisme belangrijke veranderingen onderging.

Uit voorbeschouwingen van waarnemers — dezelfde waarnemers overigens die aan de hervormingen steeds een ándere betekenis hebben gehecht dan wij en die drie jaar geleden over „het einde” van de hervorming jammerden — kan alleen maar gekonkludeerd worden dat de hervormingen, verre ervan dat zij in de ‚ijskast’ zouden zijn gezet, juist in versneld tempo zullen worden doorgevoerd. In het begin van dit jaar baande de nog altijd ‚sterke man’ Deng Xiaoping, de weg voor een nieuwe reeks ervan. Het kongres, zo verwacht men, zal dat beleid bekrachtigen en een nieuwe ploeg van „dynamische, uitblinkende kaders van middelbare leeftijd en jeugdige leeftijd in het centrale kommittee van de partij kiezen, kaders die zowel talent als politieke integriteit hebben”. Die laatste woorden — talent en politieke integriteit — gebezigd door het persbureau Nieuw China, duiden er ons inziens op, dat het gaat om jonge managers die niet vastgeroest zitten aan maoïstische tradities.

Tot afgevaardigden naar het kongres schijnen geen orthodoxe ideologen te zijn gekozen en dat zou er op wijzen, dat deze geen zetel in het centrale kommittee zullen krijgen.

Volgens door dagbladkorrespondenten geciteerde „goed ingelichte Chinese funtionarissen” zullen uitgesproken voorstanders van de hervormingen zoals Xiao Shi, Li Ruihan, Zhu Rongji en Tian Jiyun posities krijgen die hun zeggenschap over beleidszaken zal geven. Bovendien verwachten dezelfde bronnen dat de hervormingsgezinden weer de meerderheid zullen krijgen in het Pemanent Kommittee van het Politbureau. Wat de benoemingen in het Centraal Kommittee betreft: daar zal men, zo geven zij te kennen, binnenkort jonge technokraten aantreffen. Dat kan alleen maar betekenen dat een herbenoeming van premier Lin Peng — die weliswaar niet vierkant tegen hervormingen is, maar een veel langzamer temo daarvan voorstaat — allerminst wil zeggen dat de oude garde rond Mao toch nog veel in de melk te brokkelen heeft.

— 0 —

IS DE TOEKOMST AAN GROEN LINKS OF AAN DE OUDE P. S. P. ?

Op de pagina's waarop de redactie van het *Algemeen Dagblad* personen aan het woord laat, die een mening verkondigen die lang niet altijd overeenkomt met de politieke kleur van de krant, heeft onlangs een lid van de Tweede Kamer voor Groen Links uitgezegt, waarom hij totaal niets ziet noch in de pogingen om de vroegere C.P.N., noch in de pogingen om de vroegere P.S.P. te doen herleven. Het Kamerlid in kwestie is zelf gedurende een periode van vijf jaar parlementair vertegenwoordiger van de vroegere P.S.P. geweest. Dat verklaart waarom hij zich in zijn uitvoerig stuk nauwelijks met de Nieuwe Communistische Partij Nederland bezighoudt, doch praktisch alleen maar met diegenen die zich niet thuis blijken te voelen in de nieuwe politieke formatie waarin de voormalige P.S.P. samen met een aantal andere politieke partijen is opgegaan.

„Gaat het hier”, zo vraagt het Kamerlid voor Groen Links zich af, „om initiatieven met een toekomst of om een doodgeboren kindje?” Hij laat er geen twijfel over bestaan dat hij voor de heropgerichte P.S.P. geen toekomst ziet weggelegd. Wij zijn dat met hem eens, zo goed als wij het met hem eens zijn, dat „de ontstaansgrond van de samenstellende delen (van Groen Links) PPR, CPN, PSP en EVP tot het verleden behoorde.” Maar hiermee houdt dan ook werkelijk iedere overeenkomst tussen hem en ons op.

Het kamerlid beschouwt zowel een heropgerichte CPN als een heropgerichte PSP als „doodgeboren kindjes”, maar hij ziet (uiteeraard) een toekomst weggelegd voor Groen Links. Wij zien die niet omdat de tijd waarin er sprake was van duidelijk verschillende belangen tussen de diverse fracties van de heersende klasse ver achter ons ligt. Voor die verschillende belangen kwamen even zoveel verschillende partijen op, waarbij men dan tussen die partijen ook nog een partij aantrof — de sociaaldemokratie — die op een modern kapitalisme aanstuurde, dat wil zeggen op een samenleving waarin de burgerlijke emancipatie van de arbeidersklasse zou zijn voltooid.

Die burgerlijke emancipatie is inmiddels voltooid. In de zogenaamde „welvaartsstaat” waarmee we sindsdien te maken hebben vervagen de verschillen tussen de altijd nog bestaande politieke partijen hoe langer hoe meer of zijn deze verschillen reeds vrijwel hoe langer hoe onduidelijker geworden. De enige werkelijke nog bestaande tegen-

stelling is die tussen de heersende klasse en de met haar verbonden en verwante groeperingen in de maatschappij enerzijds en de arbeidersklasse anderzijds. Maar daarbij gaat het om een geheel éndere tegenstelling en om ándere belangen dan die welke aan de orde waren zolang de burgerlijke emancipatie van de arbeidende klasse nog niet voltooid was.

Een van de iniatiefnemers van de wederoprichting van partijen als de CPN of de PSP heeft verklaard, dat „de tijd rijp is voor de ‚echte‘ socialistische politiek” en wat de heropgerichte PSP betreft: die wil terug naar een beleid en naar doelstellingen waar sedert de oprichting de vroegere PSP voor stond. Onze opvatting is, dat de omverwerping van het kapitalisme en de vervanging van deze produktiewijze door een die men socialistisch kan noemen, géén zaak van de politiek is, maar de uitkomst van de door de arbeiders gevoerde klassenstrijd. Niet om een politieke, maar om een sociale verandering gaat het daarbij.

Géén zaak van de politiek. Dat betekent, dat de politiek iets geheel anders is dan de klassenstrijd en de klassenstrijd iets geheel anders is dan de politiek. Wat — geheel ten onrechte naar onze mening — „echte socialistische politiek” wordt genoemd, is niets anders dan een progressief beleid, dat de bestaande verhoudingen zo goed mogelijk aanpast aan datgene wat vereist is voor een efficient bedrijfsleven en een ongestoorde meerwaardeproduktie.

Het Groen Links Kamerlid dat in het *AD* het ‚gelijk’ van zijn politieke groepering tegenover het ‚ongelijk’ van de heropgerichte PSP verdedigde, heeft het in zoverre bij het rechte eind, dat datgene wat de vroegere PSP nastreefde, iedere grondslag *mist*. Hij heeft ongelijk, zeggen wij, dat daaraan de grondslag zou zijn *ontvallen*. Volgens ons is die grondslag er nooit geweest. De PSP is mede ontstaan uit al geruime tijd gekoesterde onvrede met de politiek van de PvdA in het algemeen en met de Indonesië-politiek van de PvdA in het bijzonder. Ook de atoombewapening stuitte bij wat later de voornaamste aanhang zou blijken, op verzet. De oprichters van de PSP waren mensen die de socialistische *m y t h e* voor de werkelijkheid hielden en die als gevolg daarvan de PvdA verweeten dat zij niet deed wat zij huns inziens zou moeten doen. Dat betekende dat de PSP van het begin af aan zich met politieke illusies voedde, illusies, die in een ver verleden in zoverre een zin hadden, dat zij de progressieve hervormingspolitiek van de sociaaldemocratie een *s c h i j n* verleenden waaraan deze een bepaalde kracht te danken had.

Met de voltooiing van de burgerlijke emancipatie van de arbeiders heeft het instandhouden van een dergelijke schijn iedere betekenis verloren. Dat is de reden dat niet alleen de PSP hoe langer hoe meer de aansluiting bij de werkelijkheid verloor. Daarom is het juist dat, zoals de woordvoerder van Groen Links in zijn artikel betoogd heeft, „dat vasthouden aan de oude structuren en gedachten desastreus zou zijn geweest.” De nieuwe structuren en gedachten van Groen Links sluiten inderdaad beter aan bij de werkelijkheid van heden in zoverre de illusies van weleer geen rol meer spelen. Maar het zijn nog altijd politieke structuren en gedachten die geen enkel verband houden met de *f u n d a m e n t e l e* klassentegenstellingen en die, juist omdat het *p o l i t i e k e* structuren en gedachten zijn, daarmee ook geen verband *k u n n e n* houden. Vroeger, toen vooruitstrevende ondernemers en arbeiders bepaalde belangen tijdelijk gemeen hadden, was dat anders. Die situatie echter behoort voorgoed tot het verleden. Dientengevolge is ook de politiek ingrijpend van karakter veranderd.

Zoals we hierboven al zeiden: die verandering houdt in dat de verschillen tussen de politieke partijen vervagen. De accenten mogen wat anders worden gelegd, het gaat praktisch bij al die partijen om een kapitalistisch streven zoals wij hierboven gekarakteriseerd hebben. Of aan een *n i e u w e* partij van dat soort grote behoefte zou bestaan naast

die partijen welke er voor haar oprichting al waren, is volgens ons volstrekt onmogelijk, in tegenstelling tot wat het Kamerlid van Goen Links ons wil doen geloven.

— O —

GORBATSJOV KONTRA GORBATSJOV

„Het kan verkeren” was de lijfspreuk van de 17e-eeuwse Nederlandse dichter Bredero. Het is nu kennelijk ook de lijfspreuk van Michail Gorbatsjov. Hij verscheen deze dagen in Berlijn op het kongres van de ‚Socialistische’ Internationale en schitterde er, zoals een der aanwezige verslaggevers verklaarde, als de ster van de dag. „Het systeem in mijn land was géén socialisme” zei hij tot de ruim zeshonderd gedelegeerden uit maar liefst honderddertig landen en hij kreeg, vooral van de Duitse kongresgangers — van wie, net als van de overige aanwezigen, gezegd kan worden dat hun opvattingen met socialisme niets te maken hebben — luid applaus. Het was alsof de ‚verloren zoon’ werd binnengehaald.

Van „verkeren” of wel *veranderen* was inderdaad sprake. Met de in Berlijn gesproken woorden weerlegde Gorbatsjov de woorden die Gorbatsjov nog niet zo lang geleden op papier zette toen hij zijn bestseller „Perestrojka” schreef. Toen was het voor hem een uitgemaakte zaak, dat de Russische samenleving een *socialistische* samenleving was. De perestrojka diende ertoe, om het in de woorden van Gorbatsjov te zeggen, „het socialisme te versterken”. Op een andere plaats in hetzelfde boek had hij het over „onze socialistische samenleving, die zich resoluut begeven heeft op de weg naar democratische vernieuwing”.

Dat boek — Gorbatsjov schreef inmiddels al weer andere ‚bestsellers’ — heeft hij kennelijk op de mesthoop geworpen waarop inmiddels zelf ook geworpen is.

— O —